

Nyhetsbrev fra Elgmerkeprosjektet i Akershus – november 2010

55 elg utstyrt med GPS halsband i området ved Gardermoen i 2009 og 2010

Gjennom dette nyhetsbrevet gis en kort og uformell oppdatering på noe av aktiviteten gjennomført i regi av ”Elgmerkeprosjektet i Akershus 2008-2013” så langt. For mer utfyllende informasjon vises det til FM i Oslo og Akershus (www.fylkesmannen.no), www.fnat.no og www.dyreposisjoner.no. Det understrekes at resultatene presentert her er foreløpige, mer detaljert underveisrapport vil bli utarbeidet i 2011. Sluttrapporten vil foreligge først i 2013. Vi benytter anledningen til takke alle som på frivillig basis har bidratt med registrering av antall kalv, samt tatt hånd om døde forsøksdyr etc. Tusen takk!

Bakgrunn og mål

”Elgmerkeprosjektet i Akershus 2008 – 2013” ble igangsatt for å evaluere gjennomførte vilttiltak langs vei og jernbane på Øvre Romerike, samt undersøke hvordan ulik arealbruken påvirker elgbestanden i området. Det inngår bl.a. i Vegdirektoratets program for etterundersøkelser av viltrelaterte tiltak langs riks- og fylkesvegnettet. Øvre Romerike er vurdert til å være det best egnede området i landet for å undersøke hvilken effekt store naturinngrep som veg, jernbane, hovedflyplass og bebyggelse har på dyrelivet.

Hovedmål:

- Fremskaffe kunnskap om hvilke utforming-/dimensjonering-/hjelpetiltak som har effekt for elgen og bevaring av biologisk mangfold. Dette er kunnskap av internasjonal interesse i forhold til planlegging og dimensjonering av vilttiltak langs nye vei- og baneanlegg.
- Fremskaffe kunnskap om konsekvensene av ulik arealbruk, noe som også vil ha internasjonal interesse knyttet til etablering av nærings- og boligområder, samt bygging av nye trafikkårer igjennom sentrale leveområder for elg.
- Gi et faglig grunnlag for regional og lokal arealplanlegging og arealbruk på Øvre Romerike.

Organisering og samarbeid

Prosjektet er finansiert av Statens vegvesen Region øst, Statens vegvesen Vegdirektoratet, Jernbaneverket, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Direktoratet for naturforvaltning og Akershus fylkeskommune.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus er prosjekteier, mens prosjektet ledes av en styringsgruppe hvor finansieringsinstansene og representanter fra Øvre Romerike Elgregion og Eidsvoll kommune deltar. Faun Naturforvaltning AS er engasjert til prosjektledelse og faglig arbeid. Det er så langt inngått faglig samarbeid med UMB, NINA og Veterinærinstituttet.

Foreløpige resultater

Det understrekes at det enda er tidlig å trekke konklusjoner i forhold til om etablerte vilttiltak (over- og underganger for viltet m.m.) fungerer tilfredsstillende. Det samme gjelder vurderingene av effekten for dyras områdebruk ved ulik arealbruk.

Bruk av faunapassasjer

Foreløpige resultater basert på data fra områdebruk til 25 elg merka i februar 2009, viser at 16 av 25 dyr har benyttet seg av en eller flere faunapassasjer (underganger/overganger/viltsluser) på

enten E6, RV35 eller Gardermobanen. I perioden 03.02.09 - 01.11.10 har nevnte 16 dyr til sammen stått for 229 krysninger av større infrastruktur (se tabell 1).

Av 30 elg merka i mars 2010 viser resultatene for perioden 01.03. – 01.11.10 at 8 av 30 dyr har krysset større infrastruktur. Til sammen har nevnte 8 dyr stått for 28 krysninger av enten E6, RV2 eller Gardermobanen. Foreløpig er det kun to av dyrene som har krysset nye E6 på stekningen Hovinmoen – Dal. Disse har benyttet seg av overgangene ved h.h.v. Hauer seter og Mogreina (se tabell 2).

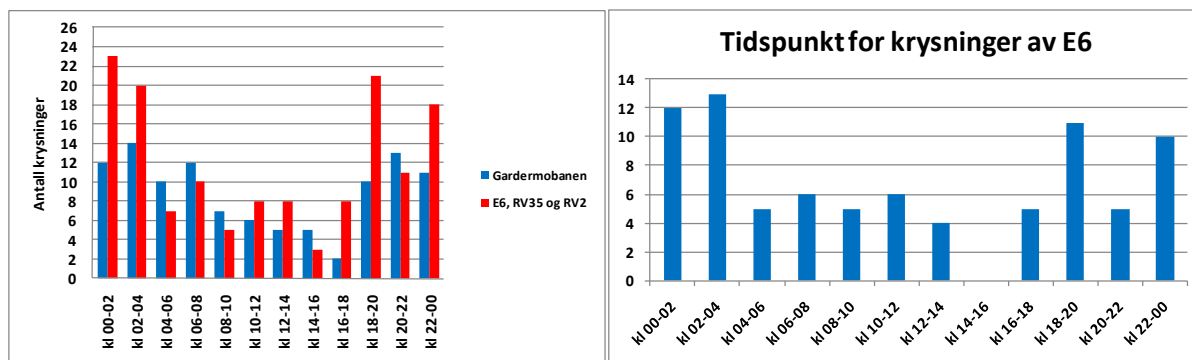
Tabell 1: Viser oversikt over antall krysninger av faunapassasjer for 25 elg merka i 2009 i perioden 03.02.09 – 01.11.10. Elg som ikke har benyttet seg av faunapassasjer er ikke vist i tabellen. Kun krysninger på RV35, Gardermobanen og E6 er tatt med her.

Elg Nr:	Kjønn:	RV35			Gardermobanen			E6			Sum per dyr
		Underganger	Overgang	I plan	Underganger	Overganger	Tunnel	Sluse/bro	Under bro	Tunnel	
01	Ku	4									4
04	Ku	11	4	1	13	10					39
08	Ku	2		5							7
09	Ku	2	1		5	3					11
10	Okse	2		9							11
12	Ku	4		12							16
14	Ku				1	8					9
15	Okse	2									2
17	Okse							4		4	8
18	Ku				1	9					10
19	Okse				1	7					8
20	Okse						17		2		19
21	Ku				3	1		1	12		17
22	Okse				9			6	6		21
23	Ku							9	27	7	43
25	Okse		1	1		2					4
Sum		27	6	28	33	40	17	20	47	11	229

Tabell 2: Viser oversikt over antall krysninger av faunapassasjer for 30 elg merka i 2010 i perioden 01.03.10 – 01.11.10. Elg som ikke har benyttet seg av faunapassasjer er ikke vist i tabellen. Kun krysninger på E6, RV2 og Gardermobanen og er tatt med her.

Elg Nr:	Kjønn:	RV2		Gardermobanen			E6				Sum per dyr
		Underganger	I plan	Underganger	Overganger	Tunnel	Overgang	Under bro	Sluse/bro	Tunnel	
01-B	Okse		1								1
14-B	Ku			5		3					8
35	Ku	4									4
42	Okse				1		1				2
45	Ku						4				4
48	Ku					7					7
49	Ku				1						1
50	Okse				1						1
Sum		4	1	5	3	10	5	0	0	0	28

Selv om dataene ikke er systematisk gjennomgått og analysert statistisk enda, viser foreløpige resultater at flertallet av krysninger av infrastrukturen skjer om kvelden, natt eller tidlig morgen. Dette samsvarer med tidsrommet når elgen er mest aktiv og trafikken er lavest (fig.1 og -2).

Figur 1: Viser i hvilket tidsrom de merka elgene har krysset passasjer på henholdsvis E6, RV35, RV2 og Gardermobanen i perioden 03.02.2009 – 01.11.2010.

Figur 2: Bilde til venstre viser kryssing av overgangen på RV35. Til høyre sees gjentatte kryssinger av undergang på GMB av okse 22, legg merke til at overgang/kombinert gårsvei til høyre på bildet ikke blir brukt.

Områdebruk – andel trekkelg

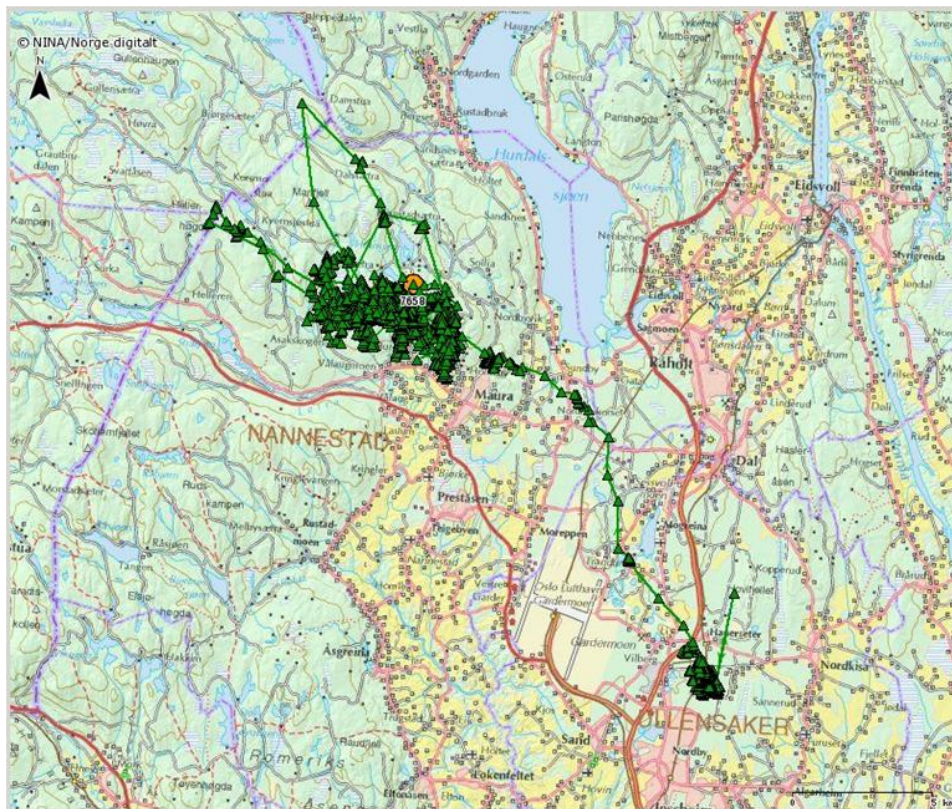
Alle som ønsker å følge områdebruken til de merka elgene kan gjøre dette på nettsiden (www.dyreposisjoner.no). Her blir alle posisjonene lagt ut fortløpende. For å hindre missbruk er det 14 dagers forsinkelse på posisjonene, med unntak av i kalvetiden og i jakta da forsinkelsen er 28 dager.

Når det gjelder andel trekkelg så indikerer foreløpige resultater at ca 65 % av dyra merket vest for E6 trekker mellom adskilte sommer- og vinterområder. Av 29 dyr merket vest for E6 ser 19 dyr (14 kyr og 5 okser) ut til å være trekkelg. Gjennomsnittlig trekkavstand for dyr definert som trekkelg basert på data fra de første 25 merka dyra, for deler av første oppfølgingsår = 10 km (Lyngved 2010, se fig.6). Lengste registrerte trekkavstand er rundt 25 km i luftlinje.

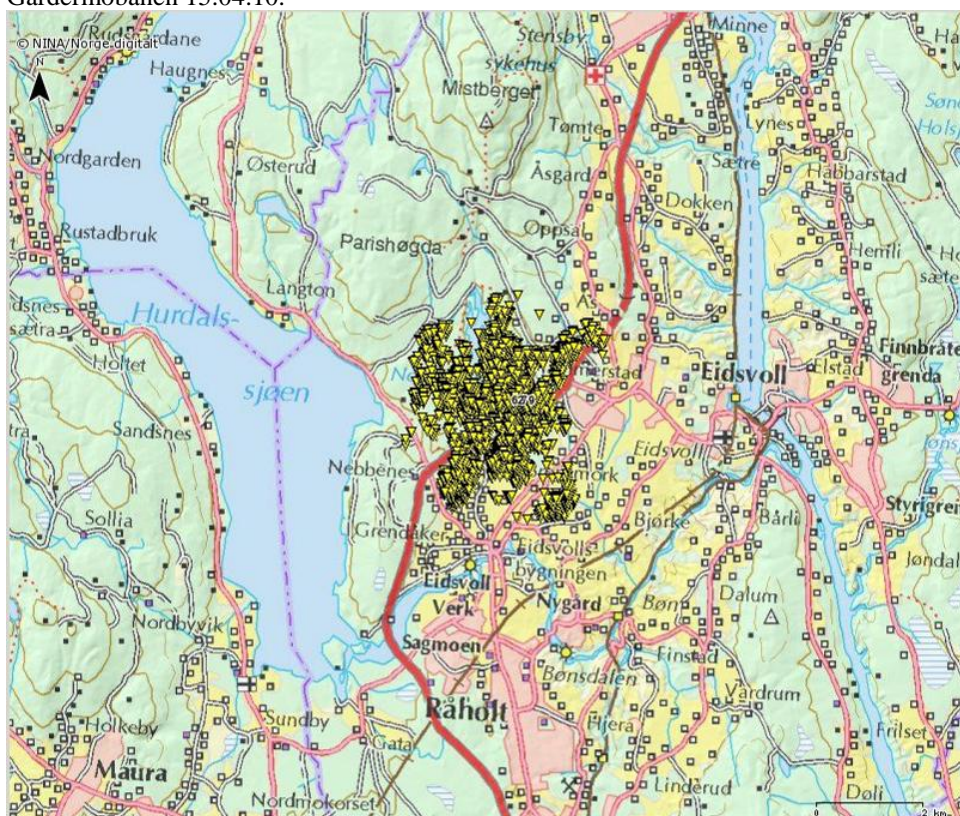
Når det gjelder dyra som ble merket øst for E6, så tyder foreløpige resultater på at kun 3 stk (1 kyr og 2 okser) av 26 dyr (17 kyr og 9 okser) er trekkelg. Individ som ikke har overlappende områdebruk mellom vinter og sommer er her karakterisert som trekkelg.

Med unntak av en okse merket øst for E6 som trakk sørvestover til sommerområdet nær Lillestrøm, så viser foreløpige resultater at alle øvrige dyr definert som trekkelg trekker mot sommerområder i nord og vest.

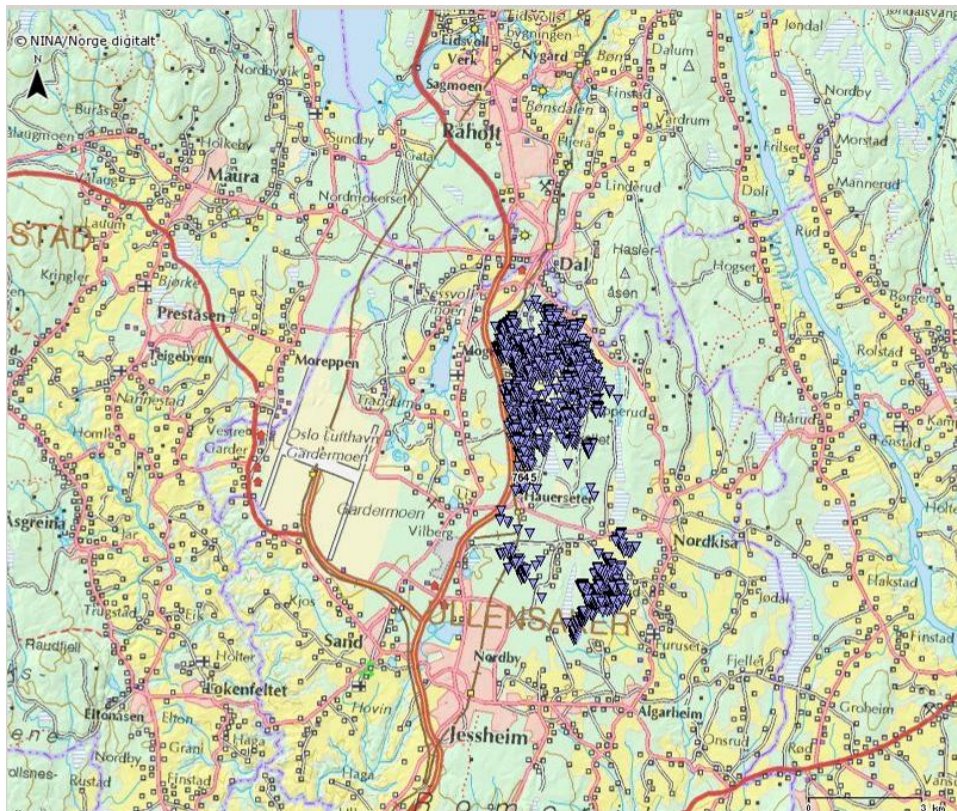
Under følger eksempel på områdebruk for tre av de merka dyra, se fig.3, -4 og -5.

Figur 3: Kartet viser områdebruk for elgokse 42 i perioden 02.03-01.11.2010. Oksen krysset E6 ved å benytte ny viltovergang ved Hauer seter 14.04.10. På tur til sommerområdet krysset den også viltovergang på Gardermobanen 15.04.10.

Figur 4: Kartet viser områdebruk for elgku 23 i perioden 03.02.2009 - 01.11.2010. Kua er stasjonær innenfor et lite areal på begge sider av E6. Ku har krysset E6 43 ganger i løpet av perioden.

Figur 5: Kartet viser områdebruk for elgku 29 i perioden 01.03-01.11.2010. Foreløpige data viser at denne kua er stasjonær innenfor et mindre areal avgrenset av E6 i vest.

Masteroppgaver

Elgmerkeprosjektet i Akershus har inngått samarbeider med UMB. To masteroppgaver som begge har benyttet seg av foreløpige data fra 25 merka elg fra første prosjektår, ble ferdigstilt sommeren 2010. Oppgavene kan lastes ned fra www.fnat.no

Merkeprosjektet har forhåpninger om at samarbeidet med UMB vil resultere i flere masteroppgaver i løpet av prosjektperioden.

Under følger tittel og utdrag av de mest relevante resultatene fra nevnte masteroppgaver;

- Lyngved, J. T. 2010. *Elgens bruk av Romerikssletta i forhold til beiter og avstand til vei.*

Resultatene i oppgaven til Lyngved (2010) tyder på at områder i umiddelbar nærhet til vei (0–100 m fra vei) generelt blir unngått av elg. Spesielt er ku med kalv mindre villige til å bruke områder nær fylkes- og riksveier enn okser og ku uten kalv.

Det ble videre påvist at elgene beiter signifikant lenger fra riksvei enn fylkesvei, og signifikant lenger fra veinettet om dagen enn om natta.

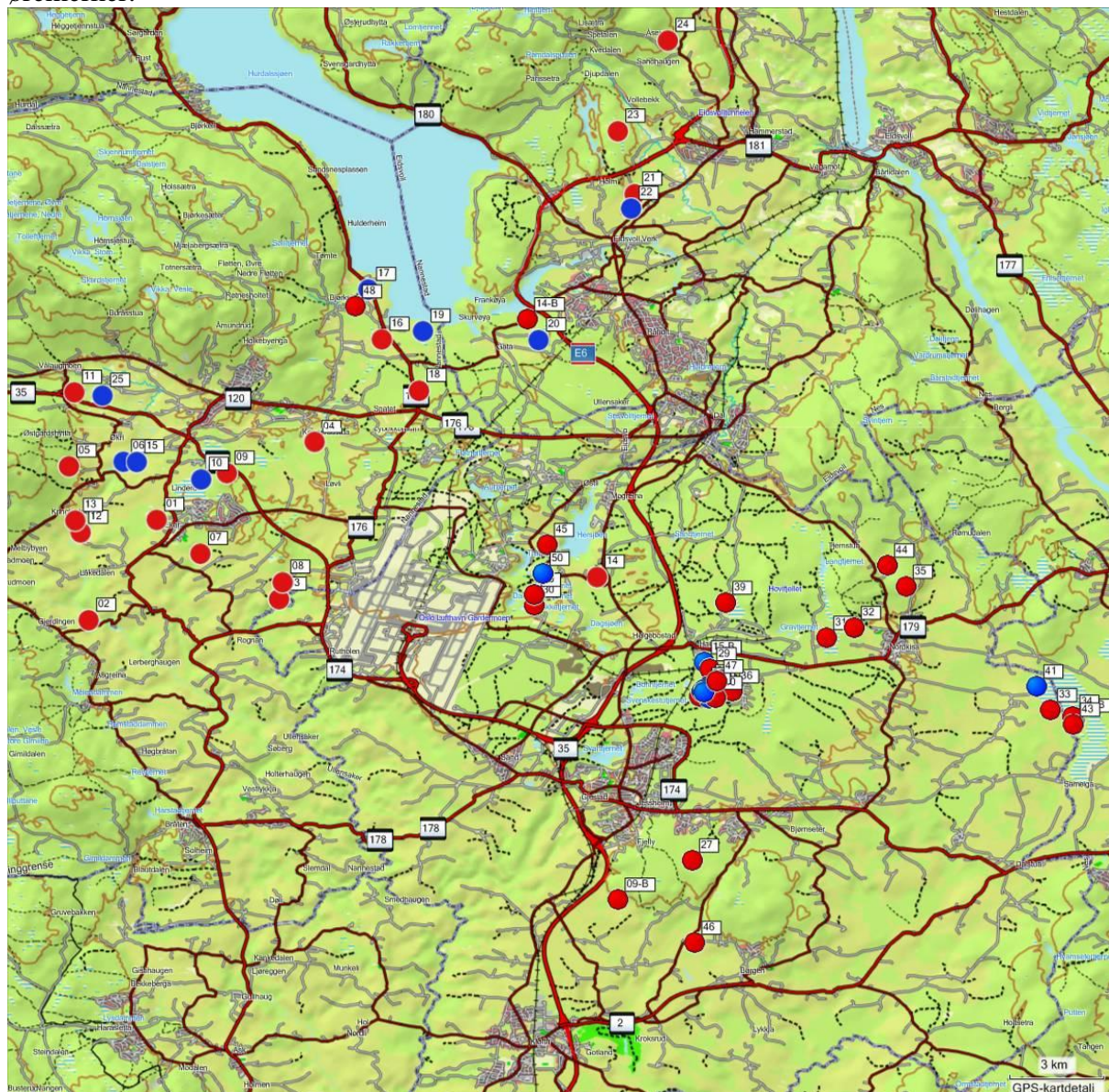
Når det gjelder andel trekkelg og trekkavstand fremgår av Lyngved (2010) følgende; Av 23 elg (16 kyr, 7 okser) som inngikk i analysene av trekk, ble 11 kyr og 4 okser definert som trekkende. Den gjennomsnittlige trekkavstanden var 9952 meter (SE±1490), se fig.6. Trekkavstanden varierte ikke mellom kjønnene (F1,14=0,55,p=0,47).

Når det gjaldt analysen av sesongvariasjoner viste denne at antall passeringer i viltpassasjer langs Rv35 var høyere i april og mai sammenlignet med resten av året. April var den måneden med høyest passeringfrekvens. Dette sammenfaller med trekkperioden i området, og passasjene blir benyttet av elg i forbindelse med trekket fra vinter- til sommerbeite. Analysen tyder på vårtrekket er mer konsentrert i tid sammenlignet med høsttrekket.

Nærmere beskrivelse av elgmerkingen

Prosjektet ble igangsatt med merking av 25 elg i februar 2009. Dyra ble da merket nord og vest for Gardermoen/E6. I mars 2010 ble det merket ytterligere 30 elg, da i hovedsak øst for E6. 29 av elgene ble merket på vestsiden av E6, mens 26 dyr ble merket øst for E6 (se fig. 7, tabell 3 og -4).

Elgene blei merket v.h.a. helikopter. Kun voksne dyr ble merket. Alder ved merketidspunkt ble anslått ut fra tannslitasje. Av de 55 dyra som ble merket var 17 okser og 38 kuer. Elgene ble utstyrt med gule GPS-halsbånd som fortløpende sender inn posisjonene via mobilnettet. Dyra ble også påsatt gule øremerker.

Figur 7: Kartet viser merkeposisjon for 55 elg merka på Øvre Romerike i perioden 03-09.02.2009 (25 stk), samt 01-05.03.2010 (30 stk). Hundndyr merket med rød prikk og hanndyr merket med blå prikk.

Tabell 3: Oversikt over elg merka på Øvre Romerike i perioden 03-09.02.2009.

Halsbåndnr.:	Sendernr.:	Kjønn:	Merkedato:	Merkekommune:	Anslått alder:	Hjortelusflue:	Kommentar:
01	6228	Ku	03.02.2009	Nannestad	6+	Ja	Død 12.11.09 - Påkjørt av bil
02	6229	Ku	03.02.2009	Nannestad	6	Ja	
03	6233	Ku	03.02.2009	Nannestad	7	Ja	
04	6236	Ku	03.02.2009	Nannestad	3+	Ja	
05	6239	Ku	03.02.2009	Nannestad	3	Ja	
06	6240	Okse	03.02.2009	Nannestad	4	Nei	
07	6237	Ku	04.02.2009	Nannestad	9+	Ja	
08	6243	Ku	04.02.2009	Nannestad	7	Ukjent	
09	6238	Ku	04.02.2009	Nannestad	4	Nei	
10	6242	Okse	04.02.2009	Nannestad	9	Ukjent	Død august 2010 - Ukjent årsak
11	6263	Ku	06.02.2009	Nannestad	6+	Nei	
12	6264	Ku	06.02.2009	Nannestad	3+	Ja	
13	6266	Ku	06.02.2009	Nannestad	7+	Ja	
14	6267	Ku	08.02.2009	Ullensaker	3	Nei	Mista halsbånd mai 2009
15	6268	Okse	08.02.2009	Nannestad	10	Ja	Død 07.10.09 - Drept av annen okse
16	6269	Ku	08.02.2009	Nannestad	6	Ukjent	Død 04.02.10 - Pga barlindforgiftning
17	6270	Okse	08.02.2009	Nannestad	3	Ja	
18	6274	Ku	08.02.2009	Nannestad	7	Ukjent	
19	6275	Okse	08.02.2009	Nannestad	4	Ja	Sendersvikt 19.11.09
20	6272	Okse	08.02.2009	Eidsvoll	3	Ja	
21	6277	Ku	09.02.2009	Eidsvoll	10+	Ja	
22	6278	Okse	09.02.2009	Eidsvoll	3	Ja	Død 17.03.10 - Påkjørt av tog
23	6279	Ku	09.02.2009	Eidsvoll	10+	Ja	
24	6280	Ku	09.02.2009	Eidsvoll	8	Ja	
25	6241	Okse	09.02.2009	Nannestad	3	Ukjent	

Tabell 4: Oversikt over elg merka på Øvre Romerike i perioden 01-05.03.2010.

Halsbåndnr.:	Sendernr.:	Kjønn:	Merkedato:	Merkekommune:	Anslått alder:	Hjortelusflue:	Kommentar:
01	6228-B	Okse	05.03.2010	Ullensaker	5-	En del	
09	7663	Ku	05.03.2010	Ullensaker	10	Få	
10	7662	Ku	05.03.2010	Ullensaker	4+	Få	
14	6267-B	Ku	04.03.2010	Eidsvoll	8	Ingen	Død 20.09.10 - Ukjent årsak
15	6268-B	Okse	05.03.2010	Ullensaker	5	En del	
26	7642	Okse	01.03.2010	Ullensaker	2-	En del	
27	7643	Ku	02.03.2010	Ullensaker	2+	Mange	
28	7644	Okse	01.03.2010	Ullensaker	3+	Mange	
29	7645	Ku	01.03.2010	Ullensaker	4+	En del	
30	7646	Ku	05.03.2010	Ullensaker	6	En del	
31	7647	Ku	01.03.2010	Ullensaker	5+	Få	
32	7648	Ku	02.03.2010	Ullensaker	6+	En del	
33	7649	Ku	02.03.2010	Ullensaker	2+	Få	
34	7650	Ku	02.03.2010	Ullensaker	4	Få	
35	7651	Ku	03.03.2010	Ullensaker	9	Mange	
36	7652	Ku	02.03.2010	Ullensaker	3+	Få	
37	7653	Okse	03.03.2010	Ullensaker	2+	Få	
38	7654	Okse	03.03.2010	Ullensaker	3-	En del	Død 29.06.10 - Påkjørt av bil
39	7655	Ku	03.03.2010	Ullensaker	7	Mange	
40	7656	Ku	03.03.2010	Ullensaker	2-	En del	
41	7657	Okse	02.03.2010	Ullensaker	4+	Få	Død 06.10.10 - Skutt i jakta
42	7658	Okse	02.03.2010	Ullensaker	4+	Få	
43	7659	Ku	05.03.2010	Ullensaker	12+	En del	
44	7660	Ku	03.03.2010	Ullensaker	5	Mange	
45	7661	Ku	04.03.2010	Ullensaker	4+	En del	
46	7701	Ku	04.03.2010	Ullensaker	4	En del	
47	7702	Ku	04.03.2010	Ullensaker	3+	En del	
48	7687	Ku	04.03.2010	Nannestad	8	En del	
49	7681	Ku	04.03.2010	Ullensaker	4+	Ingen	
50	7680	Okse	04.03.2010	Ullensaker	2	Ingen	Død 29.06.10 - Påkjørt av bil

Dødelighet merka elg

Fra merketidspunkt i februar 2009 – 01.11.2010 har 5 av 25 merka elg dødd pga irregulær avgang. Av 30 dyr merka i mars 2010 har 4 stk gått ut så langt. Dødsårsak for de ulike dyra fremgår av tabell 3 og -4.

I løpet av prosjektperioden har det så langt kun blitt felt ett av de merka dyra under jakt, noe som tyder på god disiplin blant jegerne i området. Fire av dyra har gått ut pga påkjørsler, en okse er registrert drept i brunstkamp. Den mest spesielle dødsårsaken registrert så langt var for ku 16 hvor det ved obduksjon gjennomført av Veterinærinstituttet ble fastslått at barlindforgiftning var årsaken.

Til tross for begrenset datamateriale tyder resultatene så langt på høy naturlig dødelighet blant eldre elg i studieområdet, noe som ikke er uventet med tanke på trafikkvolumet og infrastrukturen i området. Det er vanlig å anslå at naturlig dødelighet for voksen elg ligger på 5 % pr år, noe en bl.a. har kommet frem til ut fra resultater fra flere tidligere gjennomførte merkeprosjekt ulike steder i landet.

Høy kalveproduksjon registrert for merka elgkuer

Lokale grunneiere, jegere og ressurspersoner har bidratt med oppfølging av merka elgkuer for å registrere antall kalv. Foreløpig resultater gjeldene kalvantall viser høy produksjon for de merka elgkuene. Sommeren 2009 ble det registrert 16 kalv på 15 merka kuer. Sommeren 2010 ble det registrert 34 kalv på 31 merka kuer (se tabell 5).

Tabell 5: Viser antall kalv observert sammen med merka elgkuer sommerne 2009 og -2010.

ElgkuNr.:	Anslått alder:	Kalv 2009:	Kalv 2010:	Kommentar:	ElgkuNr.:	Anslått alder:	Kalv 2010:	Kommentar:
01	6+	1		Død 12.11.09	09-B	10	0	
02	6	1	1		10-B	4+	1	
03	7	2	1		14-B	8	1	Død 20.09.10
04	3+	1	1		27	2+	1	
05	3	0	?		29	4+	2	
07	9+	1	?		30	6	1	
08	7	1	1		31	5+	2	
09	4	?	1		32	6+	1	
11	6+	1	1		33	2+	0	
12	3+	1	1		34	4	1	
13	7+	2	2		35	9	?	
14	3	?	?	Mista halsbånd mai 09	36	3+	2	
16	6	1		Død 04.02.10	39	7	2	
18	7	1	1		40	2-	1	
21	10+	1	1		43	12+	1	
23	10+	2	2		44	5	?	
24	8	0	0		45	4+	1	
					46	4	1	
					47	3+	1	
					48	8	1	
					49	4+	1	

Bilder fra merking av elg på Øvre Romerike mars 2010.

Kontaktinformasjon

Prosjekteier

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
ved Asle Stokkereit
www.fylkesmannen.no

Prosjektledelse

Faun Naturforvaltning AS
ved Ole Roer
www.fnat.no